

2021-04-07

Sekretariatet
Daniel Nilsson
Tfn: 063-14 75 71
E-post: daniel.l.nilsson@regionjh.se

HSN/339/2021

Uppföljning av arbetet könsrelaterat våld, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck inom hälso- och sjukvården och tandvården

Ärendebeskrivning

I hälso- och sjukvårdsnämndens uppföljningsplan för 2021 ingår att följa upp arbetet i hälso- och sjukvården och tandvården avseende mäns våld mot kvinnor, barn som utsätts för våld och/eller upplever våld i familjen, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4) fastställer hälso- och sjukvårdens och tandvårdens ansvar inom dessa områden. Dessa föreskrifter och allmänna råd trädde i kraft år 2014 men håller på att uppdateras av Socialstyrelsen under år 2021 och kan då komma att förstärkas. Socialstyrelsen har som ett komplement till dessa föreskrifter tagit fram *Handbok våld* i syfte att utgöra ett stöd för implementering av SOSFS 2014:4.

Region Jämtland Härjedalen har en Övergripande handlingsplan för jämställd och jämlik verksamhet 2021-2022. Handlingsplanen syftar i sin helhet till att förverkliga jämställdhet, jämlikhet, nationella minoriteter och barns rättigheter. Ett av målområdena i handlingsplanen är: *Kvalitetsutveckla arbetet inom hälso- och sjukvården och tandvården avseende könsrelaterat våld, våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, vilket också är en patientsäkerhetsfråga.*

Detta mål stämmer också överens med Europeiska deklARATIONEN för jämställdhet (CEMR) och artikel nummer 22 i denna: Könsrelaterat våld. Undertecknaren av CEMR, varav Region Jämtland Härjedalen är en, förbinder sig att stärka program och insatser mot könsrelaterat våld.

En rad olika aktiviteter ingår i Övergripande handlingsplanen 2021-2022 avseende målet att stärka arbetet gällande könsrelaterat våld inklusive sexhandel/prostitution, våld i nära relationer, barn som utsätts för våld, hedersrelaterat våld och förtryck inklusive könsstympning av flickor och kvinnor. Förstärkningen av detta arbete i Region Jämtland Härjedalen är dock inget nytt, utan har pågått sedan år 2016, då regeringen beslutade att Socialstyrelsen skulle

fördela utvecklingsmedel till regionerna, vilket innebar att vi då kunde anställa särskild personal med spetskompetens (två halvtidstjänster) för ändamålet. Det möjliggjorde att Region Jämtland i flera år har kunnat satsa rejält på utbildning, framtagande av olika rutiner och material för yrkesverksamma inom hälso- och sjukvården samt tandvården för att förbättra upptäckt av våldsutsatta personer och deras barn samt för patientsäker dokumentation av våldsutsatthet.

Utvecklingsmedlen beslutades dock årligen, vilket tyvärr innebar en osäkerhet för kontinuiteten både i arbetet och vad gäller att kunna behålla personalen med spetskompetens. Det fanns således en osäkerhet inför varje nytt år ifall nya utvecklingsmedel skulle komma eller inte. Inför år 2020 bestämdes därför att oavsett om nya utvecklingsmedel kom eller inte, så skulle personalen med spetskompetens inom dessa områden finansieras av regionen för att säkerställa arbetets fortsättning.

År 2020 – mars 2021

Innan pandemin bröt ut dvs under januari-februari 2020 genomförde vi en hel del kompetensutveckling för vårdpersonal inom området mäns våld mot kvinnor inklusive prostitution och människohandel för sexuella ändamål och även könsstympling för yrkesverksamma inom hälso- och sjukvården. Men i samband med utbrottet av Corona/covid-19 minskade möjligheterna när det gäller att arrangera dessa utbildningar för vårdpersonalen. Dels var vårdpersonalen belastad på grund av pandemin och dels kunde vi inte ha den typ av fysiska utbildningstillfällen som vi vanligen genomförde. Ett sätt att genomföra utbildningar blev då via digital teknik och på detta sätt har kompetensutveckling skett för exempelvis medarbetare inom primärvården, för AT-läkare och distriktssköterskor. Även tillfällen med kompetenshöjning har skett genom utbildningstillfällen på vårdenheter. Vi har också arbetat med uppdatering av våra rutiner för vårdpersonal inom dessa områden. I Saba Cloud har vi lagt in en webbutbildning om hedersrelaterat våld och förtryck för vår personal. Vi har tagit fram flera kortare inspelade föreläsningar om våld och om barn som far illa, vilket har varit avsett särskilt för akutmottagningens personal.

Under 2020 pågick ett intensivt arbete för att förbereda för öppnandet och uppstart av verksamheten på Barnahus dvs för barn som misstänks vara utsatta för våld och sexuella övergrepp. Det är stor uppslutning hos de myndigheter som ingår i Barnahus samverkan. Från 23/9 till 31/12 år 2020 har det varit 12 planerade samrådsmöten. 30 anmälningar där 53 barn har ingått har hanterats. I de flesta anmälningarna är det en närstående person till barnet som misstänks.

Förutom arbetet med Barnahus pågick under hela 2020 också ett arbete för att kunna skapa stärkt och hållbar samverkan mellan olika myndigheter för våldsutsatta personer över 18 år.

Mot bakgrund av pandemin och de larmrapporter om ökat våld som kom från olika myndigheter, så genomförde vi under både våren och hösten 2020 olika digitala kampanjer för att öka uppmärksamheten och medvetenheten gällande våld i nära relationer, mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och barn som utsätts för våld och far illa. Dessa kampanjer har särskilt uppmärksammat isoleringen i hemmet under Coronapandemin, och hur detta ökar riskerna att drabbas av våld och även att isoleringen dessutom innebär svårigheter för utsatta att söka hjälp. Den bilden förstärks av den nya rapporten *Skuggpandemin - betydligt fler utsatta för våld i hemmet under 2020*. Rapporten visar en ökning av antalet anmälningar av våld mot kvinnor i närstående relation från 14 261 fall år 2019 till 16 461 fall år 2020 (ökning 15,4%). Även våld mot män i närstående relation har ökat, från 4 095 fall år 2019 till 4 678 fall år 2020 (ökning 14%).

Under vecka 47 anordnade vi en särskild uppmärksamhetsvecka kring detta och erbjöd då även digitala föreläsningar med personal både från Barnahus och Polisen.

När det gäller att ställa frågor om våld till patienter och dokumentera på patientsäkert sätt i journalsystemet så såg vi en ökning under år 2020 med cirka 37 procent jämfört med 2019. Resultatet för år 2020 är 2165 patienter jämfört med 2019 års siffror på 1577 patienter. Det uppsatta målet för år 2020 var 2000 patienter. Under 2020 hade man inom ramen för sjukskrivningsprocessen även lagt stimulansmedel som enheterna efter redovisning kunnat erhålla om personalen har frågat om våldsutsatthet i samband med sjukskrivningsärenden, samt dokumenterat på rätt ställe i journalen. Detta kan delvis vara en förklaring till den ökning vi såg under 2020 men vi ser även andra verksamheter som gjort en viss ökning.

Efter kvartalsavstämning januari-mars 2021 ser vi hittills en fortsatt ökning från 550 patienter år 2020 till 684 patienter år 2021, vilket blir drygt 20 procent ökning jämfört med år 2020. I Övergripande handlingsplan för jämställd och jämlik verksamhet 2021-2022 är målet för 2021 satt till 3 000 patienter, ett mål som vi förväntar oss ska komma att uppnås.

Sedan 2020 driver vi ett arbete för att utveckla arbetet med BRA-samtal, Barns rätt som anhöriga, vilket handlar om att uppmärksamma och stötta barn som anhöriga till föräldrar eller annan vuxen omsorgsperson med missbruks- eller spelproblem, med allvarlig fysisk sjukdom eller skada, med psykisk ohälsa, som har avlidit osv. Utvecklingsarbetet har nu resulterat i att regionen har två egna utbildare i samtalsmetoden BRA-samtal, vilket är mycket positivt. Vi kommer således själva nu att kunna internutbilda fler egna BRA-samtalsledare och den första utbildningen med sex deltagare kommer att genomföras under april-maj 2021.

Under mars 2021 har utbildning om våld i nära relationer genomförts med all ambulanspersonal.

Under 2021 ska riktade hälsosamtal för att förebygga ohälsa införas i Region Jämtland Härjedalen, och eftersom flera studier påvisar kopplingar mellan våldsutsatthet och ohälsa, till exempel ökad förekomst av stress, riskbruk av alkohol, hjärtinfarkt, sömnsvårigheter, oro, ångest, depression, suicidtankar, suicidförsök etcetera så har vi börjat titta på möjligheterna om det skulle gå att även inkludera denna typ av frågor i hälsosamtalet. En bakgrund till det är bland annat befolkningsstudien *Våld och hälsa (NCK 2014)* som visade på dubbelt så stor förekomst av riskbruk av alkohol hos kvinnor och män som utsatts för våld jämfört med ej våldsutsatta personer. Symtom på depression var dubbelt så vanligt bland dem som utsatts för våld i barndomen eller som vuxna. Studien visade också på ökad risk för hjärtinfarkt. Till exempel hos kvinnor som varit utsatta för våld var förekomst av hjärtinfarkt 2-4 gånger högre än hos icke våldsutsatta. Psykosomatiska symtom var dubbelt så vanligt bland kvinnor och tre gånger så vanligt bland män som varit utsatta för våld. Självskadebeteende var 3 gånger så vanligt bland kvinnor och 5 gånger så vanligt bland män som utsatts för våld jämfört med ej våldsutsatta.

Även rapporten *Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen (NCK 2014)* påvisar vikten av att ställa frågor om våldsutsatthet inom hälso- och sjukvården. I denna rapport rekommenderas till exempel att frågan om våldsutsatthet kan ses som en följdfråga vid stress. Riskbruk/missbruk av alkohol rekommenderas i rapporten också att följas av frågor kring utsatthet och våld, kanske även frågan om rökning. Ett kringskuret och kontrollerat liv kan också manifesteras sig i ätstörningar, övervikt och bristande möjlighet till motion.

Regiondirektörens förslag

Hälso- och sjukvårdsnämnden noterar informationen till protokollet

I tjänsten
Hans Svensson
Regiondirektör

Johan Palm
Chef hälso- och sjukvårdspolitiska
avdelningen

Utdrag till

Folkhälsostateg Folkhälsoenheten